

4. Системні основи інноваційного розвитку регіонів

Андрусів У.Я., Андрусів С.В.

МЕХАНІЗМ АКТИВІЗАЦІЇ КЛАСТЕРІВ НА ПРИКЛАДІ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ

Глобалізація світової економіки, збільшення міжнародної конкуренції призвели до зростання популярності нової виробничої інноваційної моделі, в рамках якої всі учасники виробництва прагнуть об'єднатися в кластери, щоб успішно конкурувати на світовому ринку. Глобальні зміни, які відбуваються в результаті стрімких темпів науково-технічного прогресу, активізації інноваційних процесів, вимагають нових підходів до соціально-економічного розвитку регіонів України. Особливо це актуально зараз, коли Україна і світ переживає світову фінансову та економічну кризу. Кластерний розвиток як фактор збільшення національної і регіональної конкурентоспроможності є характерною ознакою сучасної економіки, бо у важкі часи кризи формування кластерів зможе допомогти українському суспільству в значному ступені подолати труднощі, що виникають.

Кластерний підхід як механізм ефективного розвитку підприємств регіонів знайшов своє відображення у працях: Н.Булатова, М.Войнаренко, С.Колодинський, С.Соколенко[3-6]. У наукових працях цих вчених визначено теоретико-методологічні аспекти конкурентного кластерного розвитку. Так, з точки зору С.Соколенко, «кластери створюють унікальну підставу для розвитку інноваційної діяльності, підвищення продуктивності та рентабельності сектору малих і середніх підприємств. Кластери – істинне дитя глобалізації, підвищення ролі регіонів, створюють основу для притоку іноземних інвестицій, навчання широкого кола підприємців й міцного розвитку малого і середнього підприємства, підвищення гнучкості та мобільності компаній, створення широкого спектру мережевих структур» [5].

Світовий досвід свідчить, що важливим засобом зростання на інноваційних засадах є кластери. Феномен кластера, як об'єкта економічної агломерації взаємозалежних підприємств на певній території, відомий ще з часів ремісничого виробництва. Однак активне використання кластерних концепцій почалося тільки після праць М. Портера. М. Портер визначає кластер як «сконцентровані по географічній ознаці групи взаємозалежних компаній, спеціалізованих постачальників, постачальників послуг, фірм у відповідних галузях, а також зв'язаних з їх діяльністю організацій (наприклад, університетів, агентств по стандартизації, торгових об'єднань) у визначених областях, що конкурують, але разом з і ведуть спільну роботу» [5]. Кластеризація може сприяти спеціалізації і збільшувати поділ праці в регіоні, надаючи фірмам можливість сполучити переваги гнучкості, що впливають з малого масштабу на рівні фірми з економією масштабу на рівні кластера.

Географічна близькість між фірмами і навчальними закладами, а також дослідницькими інститутами сприяє неформальному обміну «мовчазним» знанням (tacit knowledge) і його акумуляції. Особливо важливе значення мають університети – не тільки через їхню природну місію в освіті і дослідженнях, але також через їхню здатність служити вузлами для підприємницької і науково-промислової взаємодії.

Географічна близькість фірм сприяє посиленню конкуренції. Вона ведеться не тільки за споживача, але й за ресурси, суспільну та політичну підтримку у регіональному масштабі. Конкурентний тиск підсилюється внаслідок «непрямої конкуренції і поширюється на фірми, що безпосередньо не конкурують між собою. Амбіції та бажання гарно виглядати в місцевому співтоваристві підтримують фірми в їх прагненні обійти один одного» [3].

Все це сприяє швидкому поширенню нововведень, підвищенню продуктивності, освоєнню нових видів продукції, нових технологій, що веде до підвищення конкурентоспроможності всіх учасників кластеру. В той же час ступінь географічної локалізації та характер зв'язків між учасниками у різних кластерів відрізняється.

За цими параметрами виділяються дві основні категорії кластерів – промислові та регіональні. Промисловий кластер, на думку М. Портера, – ряд галузей, зв'язаних через зв'язки покупець-постачальник або постачальник-покупець, або через загальні технології та загальні канали закупівель та розподілу, або через загальні трудові об'єднання.

Проблеми оптимізації розміщення галузей та регіональної спеціалізації стають актуальними в періоди крупних економічних перетворень, так як кластер є агломерацією провідних підприємств, постачальників комплектуючих, послуг і матеріалів, а також пов'язаних з даною галуззю структур, що забезпечують ресурсами необхідними для розвитку [3,4]. Кластерний підхід дозволяє змінити зміст регіональної промислової політики, направляючи зусилля органів влади не на підтримку окремих підприємств і галузей, а на розвиток системи взаємин між суб'єктами економіки і державними інститутами. Тому на нашу думку в умовах кризових явищ в усіх галузях економіки, доцільним є розглянути можливість кластерів, а саме на прикладі будівельної галузі. Будівельний комплекс – це складна міжгалузєва система, кожна з галузей якої є сукупністю корпорацій, концернів, підприємств і організацій, що виробляють будівельні матеріали і здійснюють виробниче (промислове, сільськогосподарське, дорожнє), культурно – побутове, житлове та інші види будівництва [2]. Передумовою успішного розвитку Будівельного кластеру є наявність корисних копалин. Івано – Франківська область видобуває велику кількість мінералів, з яких більше 100 вже використовується у будівництві. Місцеві ресурси стимулюють виробництво будівельних матеріалів та процес будівництва.

Економічний ефект від створення кластерів в будівельній сфері обумовлений виробничо - будівельною кооперацією, яка дозволяє ефективно використовувати сукупний потенціал мережних партнерів;

- зниженням витрат на модернізацію будівельної продукції шляхом переда-

- чі частини робіт партнерам, які спеціалізуються в конкретних видах діяльності;
- підвищенням ефективності процесу забезпечення будівельного виробництва сировиною, матеріалами, деталями, конструкціями на основі встановлення довгострокових партнерських зв'язків; підвищенням ефективності виконання окремих управлінських функцій за рахунок поділу праці, спеціалізації, залучення спеціалізованих організації будівельного профілю;
 - підвищенням ефективності робіт в області збуту та сервісного обслуговування, придбання необхідних ресурсів;
 - підвищенням надійності мережевих партнерів в інвестиційно-фінансовій кооперації [1].

Таким чином, кластеризація будівельної галузі в умовах незалежності України залишається на стадії зародження. Цей процес потребує більшої цілеспрямованості та організованості з боку владних структур різного рівня. Для подальшого ефективного функціонування кластерів необхідно здійснити ряд стимулюючих заходів. Необхідно розробити та дати подальший розвиток національній стратегії, програмам конкурентоспроможності регіонів та суб'єктів-учасників кластерів, створити національні та регіональні ради конкурентоспроможності, що будуть координувати розробку та виконання програм будівельних кластерних об'єднань, сприяти розвитку міжнародного співробітництва кластерів на глобальному рівні.

Література

1. Асаул Л.Н. Строительный кластер - новая региональная производственная система // Экономика строительства. – 2004. - №6.
2. Будівельний комплекс. - <http://www.vuzlib.net/rps/26.htm>.
3. Булатова Н.М. Методологические подходы формирование региональных промышленно-транспортных комплексов на основе кластерного подхода // Вестник БДУ. Вып.4. Серия 9: Физика и техника. - Улан-Уде: БДУ, 2005. - С.20-23.
4. Войнаренко М.П., Малий М.В. Будівельний кластер- європейський шлях розвитку. – Хмельницький: Поділля Перший, 2005.- 32с.
5. Портер М. Конкуренция: Пер.с англ.- М.: Изд.дом «Вильямс», 2002.-496с.
6. Соколенко С.І. Сучасний економічний розвиток регіону на основі інноваційних промислових кластерів / С.І.Соколенко // Матеріали семінару – наради "Розвиток територіальної громади на основі кластерної моделі виробництва". – Сміла, 2009.

Білега О. В.

РОЗВИТОК КОНКУРЕНТОЗДАТНОСТІ РЕГІОНІВ ЧЕРЕЗ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ КЛАСТЕРІВ

Сучасний стан регіональної економіки характеризується низьким рівнем конкурентоспроможності та значними диспропорціями у структурі виробництва, недосконалістю інституціональної бази, нагромадженням еко-